

A MAGYAR NYELV JELENE ÉS JÖVŐJE

Június 30-án a fenti címmel tartottak tanácskozást a mai magyar nyelvhasználat kérdéseiről. A tudományos ülészakot Glatz Ferencnek, az MTA elnökének előadása vezette be, amely tíz tételben foglalta össze az anyanyelv ápolásának, kutatásának és korszerűsítésének legfőbb teendőit. Ezután további öt előadás (Benkő Loránd, Michelberger Pál, Kiefer Ferenc, Marx György és Fábián Pál) hangzott el, majd tíz előre felkért hozzászóló (Bánréti Zoltán, Deme László, Grétsy László, Jakab István, Kontra Miklós, Nyíró András, Péntek János, Pomogáts Béla, Pusztai Ferenc és Szépe György), valamint Kulin Ferenc fejtette ki nézeteit a tanácskozás témájáról, részben kapcsolódva az addig elhangzottakhoz. Egy ízben Glatz Ferenc is hozzászólta a vitához. Úgy tudjuk, az akadémiai stratégiai kutatási programok keretében megrendezett tanácskozás anyaga önálló kiadványként teljes egészében megjelenik. Ezért az alábbiakban — pars pro toto jelleggel — Glatz Ferenc vitaindító téziseit, továbbá Benkő Loránd és Kiefer Ferenc akadémikus előadását közöljük.

Glatz Ferenc

Tézisek az anyanyelvről, ápolásáról, kutatásáról, korszerűsítéséről

---

Első tétel: a jövő Európájáról

Mi olyan Európában, olyan 21. században akarunk élni, amelyben mind a nagy, mind a kis nemzeti-nyelvi kultúrák megtalálják helyüket. Szerintünk Európa jövője a nyelvi, szokásrendi sokszínűség és az erre épülő polgári türelmesség.

Második tézis: az anyanyelvről a társadalmi érintkezésben

Az anyanyelvi érintkezés a jövőben Európájában is általánosan elfogadott lesz. Ez képezi az oktatás, a törvények, a szépirodalom nyelvét és a helyi emberi-társasági érintkezés általános eszközt.

Harmadik tézis: az informatika korának kihívásairól

Korunkban felértékelődik az ismeret, a szakértelem. Az ismeretek szabad áramlásának — megszerzésének és továbbadásának — feltétele a közlés és az értés pontossága. Korunk új igényeket támaszt az érintkezési kultúrában.

Negyedik tézis: a polgár versenyképességéről

Az anyanyelv korszerűsítése és a nyelvi képzettség erősítése a polgár versenyképességének feltétele a jövő világgazdaságában és egyetemes kultúrájában. A kis nyelvi kultúrák tagjai könnyen hátrányba kerülhetnek a nagy nyelvi kultúrákba született egyénekkel és közösségekkel szemben. Ezért mindent el kell követni, hogy a kis nyelvi kultúra tagjai minden szakmában, a köznap élet minden területén korszerű anyanyelvi érintkezési eszköz birtokában legyenek. Az anyanyelvi hagyományok őrzésének, korszerűsítésének kérdése ezért társadalmi és gazdasági kérdés is.

Ötödik tézis: az állam feladatairól

A nagy nyelvi kultúrák többsége felismerte a korszerűsítés kényszerét. Hatalmas magántőkék mozdulnak a nyelvet hordozó technikák szintre emelése érdekében. A kis nyelvek korszerűsítési programja sohasem történhet üzleti alapon: nem kifizetődő befektetés. Ezért itt az adófizető polgárok forintjaira kell támaszkodni. Az állam feladata, hogy a költségvetés eszközeivel polgárainak nyelvi kultúráját őrizze, színvonalát emelje. Mind az állam többségi, mind kisebbségi nyelvi kultúráihoz tartozó közösségei esetében.

Hatodik tézis: program az anyanyelv korszerűsítéséről

Készüljön átfogó program a magyar anyanyelvi kultúra ápolására, korszerűsítésére. Terjedjen ez ki a technikai-műszaki élet, az igazgatás, a szépirodalom, a tudomány, azaz a beszélt nyelv egészére. E program szenteljen különös figyelmet az anyanyelvi oktatásnak, az általános és szakirányú ismeretközlés fórumainak, a rádióknak, a televízióknak, a napisajtónak.

E program kidolgozására vállalkozzék a Magyar Tudományos Akadémia.

Hetedik tézis: cselekvési program a nyelvápolásra

A kormány, illetve az Országgyűlés hívjon létre olyan közalapítványt, amely kiemelten támogatja a nemzeti-nyelvi kultúra hagyományait összefoglaló és azokat életben tartó vagy szintre emelő kézikönyvek megalkotását. Mind a nyomtatott, mind az elektromos médiában. Támogassa a hagyományörző civil kezdeményezéseket.

Nyolcadik tézis: a tudományos kutatás feladatvállalásáról

A közpénzeken fenntartott tudományos műhelyek — intézetek, tanszékek — kiemelten foglalkozzanak a magyar nyelv és a magyar államban élő kisebbségi nemzetek nyelvének, hagyományainak tanulmányozásával, korszerűsítésével.

Kilencedik tézis: az idegen nyelv tanulásának szükségességéről

Nagyobb figyelmet az idegen nyelv tanítására, tanulására! A kis nyelvi kultúrák elemi érdeke, hogy bekapcsolódjanak a világ szellemi, anyagi, kulturális életébe. A jövő században a nagy közvetítő nyelvek (angol, spanyol, orosz, német, francia stb.) ismerete az egyéni képzés-boldogulás, a termelés fejlődésének feltétele lesz. Ezért is az államnak megnövelt költségvetési eszközöket kell fordítania mind az iskolai, mind az iskolán kívüli idegen nyelvi képzésre.

Tizedik tézis: a többségi és kisebbségi nyelvi kultúrákról

Térségünkben az államhatárok és a nemzeti szállásterület határai soha nem estek egybe. A jövőben sem fognak. Ezért az itt levő államoknak be kell látniuk, hogy a területükön élő minden nyelvi kultúra művelése az állampolgárok összességének és a térség egészének érdeke. A színvonalasan képzett polgár versenyképes munkavégző és egyben kulturált, ember- és környezetbarát közösséget képez. Az államok nemzetközi szerződésekben garantálják a nemzeti kisebbségek anyanyelvi művelésének teljességét. Az államok közösen vegyenek részt az anyanyelvi kultúrák fejlesztésében. A térség értelmiségije indítsanak mozgalmakat, hogy államaikban minden anyanyelvi kultúra ápolása és korszerűsítése a kirekesztés mellőzésével erősödjék.

Benkő Loránd

Anyanyelvünk ügye és az értelmiség felelőssége

Régóta felismert tény: hogy az anyagi és a szellemi művelődés haladni tudjon a változó idővel és körülményekkel, azt a műveltség kifejező és közvetítő eszközének, az anyanyelvnek az előmenetele meghatározó jelleggel biztosítja. Következésképpen az anyanyelv haladásának ügye az azt használó egész társadalomnak érdeke és egyszersmind felelőssége. Ha azonban a felelősség kérdését többnek vesszük pusztá érzelmi viszonyulásnál — márpedig többnek kell vennünk —, s beleértjük a tudatos cselekvés, tenni akarás, szolgálat fogalmát, valamint a közhasznú közvetítés szándékát, akkor az értelmiségnek, a műveltség elsőrendű létetemenyesének és főként a műveltségi hatások felvevőjének és szélesebb körű továbbadójának a szerepét a nyelv oldaláról nézve is különleges fontosságúnak kell tartanunk. Mivel e szerep messze túlmutat a nyelvtudományon, mai megbe-